

Г. Г. Душкова

аспірантка кафедри цивільно-правових
дисциплін Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР ЯК УМОВА ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ ПО ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Розширення співробітництва держав у справі надання взаємної правової допомоги у сфері міжнародного цивільного процесу в сучасних умовах багато у чому сприяє збереженню господарських зв'язків, розширенню усіх напрямків зовнішньоекономічного співробітництва між підприємствами різних держав, а також належному та своєчасному захисту порушених або оспорюваних прав і свобод фізичних осіб. Важливою складовою правової взаємодії в цьому аспекті є визнання та виконання іноземних судових рішень по цивільних справах. Вивчення цього інституту, з'ясування його правових основ та можливостей його реалізації в Україні, перспективні напрямки його розвитку протягом певного часу викликають значний інтерес.

Дослідженням теоретичних та практичних питань виконання іноземних судових рішень у різні часи займалися відомі вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як Богуславський М. М., Брунцева Е. В., Дробязкіна І. В., Зайцев Р. В., Конев Д. В., Кузьменко С. Г., Муранов О. І., Фурса С. Я., Хачатрян В. С., Цірат Г. А., Юлдашев О. Х.

Згідно з вимогами діючого законодавства умовами визнання і виконання рішення іноземного суду, яке підлягає примусовому виконанню в Україні, є:

1) наявність міжнародної угоди, в якій містяться норми про визнання і виконання рішень іноземних судів, або

2) дія принципу взаємності за домовленістю з іноземною державою, рішення суду якої має виконуватись в Україні [6, ст. 390].

Для цілей Закону України «Про міжнародне приватне право» (ст. 1) під міжнародним договором України розуміється чинний міжнародний договір України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [3, ст. 1].

Розглянемо окремі аспекти, пов'язані саме із міжнародним договором як найбільш поширеною умовою реалізації інституту визнання та виконання рішень іноземних судів.

Так, зокрема, норми про визнання і виконання рішень іноземних судів, які підлягають примусовому виконанню в Україні, містяться у двосторонніх угодах про правову допомогу і правові відносини з цивільних і кримінальних справ України з Республікою Болгарія (ст. 19), Республікою Грузія (ст. 40), Соціалістичною Республікою В'єтнам (ст. 41), Ісламською Республікою Іран (ст. 22), Китайською Народною Республікою (ст. 19), Корейською Народно-Демократичною Республікою (ст. 39), Республікою Куба (ст. 39), Латвійською Республікою (ст. 46), Литовською Республікою (ст. 42), Естонською Республікою (ст. 19), Республікою Молдова (статті 47, 48), Монголією (ст. 17), Республікою Польща (статті 48, 49), Румунією (ст. 40), а також у двосторонніх договорах України про правову допомогу у цивільних справах з Угорською Республікою (ст. 16), Республікою Узбекистан (статті 52, 53), Чеською Республікою (ст. 52), Грецькою Республікою (ст. 20), Республікою Македонія (ст. 45), Республікою Кіпр (ст. 20), Турецькою Республікою (ст. 35) та ін.

Крім того, у зв'язку з офіційним оформленням правонаступництва України, згідно з ст. 7 Закону України «Про правонаступництво України», наша держава є правонаступником прав і обов'язків за міжнародними договорами Союзу РСР, які не суперечать Конституції України та інтересам республіки [4, ст. 7], і відповідно до ст. 24 Віденської конвенції «Про правонаступництво держав щодо договорів» Україна визнала для себе обов'язковими ряд двосторонніх договорів про взаємну правову допомогу, які були укладені СРСР з Народною Республікою Албанія, Алжирською Народною Демократичною Рес-

публікою, Іракською Республікою, Італійською Республікою, Сирійською Арабською Республікою, Туніською Республікою, Фінляндською Республікою та ін. [1, ст. 24].

Поряд з двосторонніми конвенціями положення про надання правової допомоги саме по питаннях визнання та виконання іноземних судових рішень закріплені і у багатосторонніх конвенціях. Отже, особливий порядок визнання і виконання рішень судів держав — учасниць СНД передбачено Мінською Конвенцією про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року (далі — Мінська конвенція 1993 р.) та Угодою про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності 1992 року (далі — Угода 1992 р.).

Обидва ці міжнародні договори передбачають перелік документів, які мають надаватись зацікавленою особою до компетентного суду країни — місця виконання судового рішення разом із клопотанням про визнання та надання дозволу на його виконання. Перелік документів, запропонованих ними, частково збігається, але є і суттєві відмінності: Мінська конвенція 1993 р. вимагає такі документи, як підтвердження договірної підсудності та часткового виконання рішення, ч-ого не потребує Угода 1992 р., та не передбачає вимоги до представлення виконавчого документу, яка міститься в Угоді 1992 р.

Що стосується переліку підстав, за наявності яких у виконанні судового рішення може бути відмовлено, Мінська конвенція 1993 р. містить більш широкий перелік, більшість яких Угода 1992 р. не передбачає. В той же час Угода 1992 р. встановлює єдиний строк позовної давності для пред'явлення рішення до виконання — 3 роки, а Мінська конвенція 1993 р. відсилає до закону країни — місця виконання судового рішення. У такому разі такий строк втрачає функцію преклюзивності, оскільки закон місця виконання може містити підстави для відновлення пропущених строків давності [8, с. 356].

Вказане порівняння показує, що в кожного з розглянутих документів є як переваги, так і недоліки, але все ж таки якість регулювання та якість тексту є кращими у Мінській конвенції 1993 р. порівняно з Угодою 1992 р.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна сказати, що питання визнання та виконання іноземних судових рішень в нашій державі врегульовані здебільшого в межах двосторонніх міжнародних договорів між державами СНД, Прибалтики, Східної Європи та деякими країнами Азії та також в межах таких багатосторонніх міжнародних договорів, як: Мінська конвенція 1993 р. та Угода 1992 р., які також поширюються тільки на держави СНД.

З чого можна зробити висновок, що зовсім відсутні такого характеру двосторонні та багатосторонні договори з державами-членами ЄС.

Тому тут не можна не погодитись з думкою Г. А. Цірата, який пропонує об'єднати Мінську конвенцію 1993 р. та Угоду 1992 р. та створити єдиний міжнародний договір, до якого долучити не тільки країни-члени СНД, а й інші країни, наприклад, колишнього соціалістичного табору, які практично всі стали членами ЄС, та присвятити цей договір питанням юрисдикції та виконання судових рішень [8, с. 356].

Завдяки такому уніфікованому міжнародному договору буде досягнуто одноманітне регулювання та застосування норм відносно питань визнання та виконання іноземних судових рішень, що, в аспекті останніх глобалізаційних та інтеграційних процесів, позитивно вплине на відносини правового співробітництва між країнами — членами СНД та країнами — членами ЄС.

Література

1. Віденська конвенція «Про правонаступництво держав щодо договорів» від 23 серпня 1978 року [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_185. — Назва з екрана.
2. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року м. Мінськ [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_009. — Назва з екрана.
3. Про міжнародне приватне право: Закон України [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>. — Назва з екрана.

4. Про правонаступництво України: Закон України [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1543-12>. — Назва з екрана.
5. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, від 20 березня 1992 р. м. Київ [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_076. — Назва з екрана.
6. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. — Назва з екрана.
7. Цірат Г. А. Роль національного закону та міжнародного договору в забезпеченні взаємності при визнанні та виконанні іноземних судових рішень [Електронний ресурс]. — Електрон, дан. (1 файл). — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/58766>. — Назва з екрана.
8. Цірат Г. А. Міжнародний цивільний процес: сучасний стан та перспективи міжнародно-правової уніфікації: [монографія] [Текст] / Г. А. Цірат. — Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2013. — 482 с.